

УДК 811.21

DOI 10.24412/3005-849X-2025-2-115-121

**ВИЖАГИҲОИ МАЪНИОФАРӢ
ТАВАССУТИ УЗВВОЖАҲО ДАР
ҒАЗАЛИЁТИ АҲМАДҶОНИ
РАҲМАТЗОД**

**ОСОБЕННОСТИ
СМЫСЛОТВОРЧЕСТВА С
ПРИМЕНЕНИЕМ СОМАТИЗМОВ В
ГАЗЕЛЯХ АХМАДЖОНА РАХМАТЗОДА**

**FEATURES OF MEANING-CREATION
WITH THE USE OF SOMATISM IN THE
GAZELLES OF AKHMADJON
RAKHMATZOD**

*Раҳматова Дилрабо Аҳмадҷоновна,
н.и.ф., дотсенти кафедраи забони
тоҷикии ДДҲБСТ(Хуҷанд, Тоҷикистон)*

*Рахматова Дилрабо Ахмаджоновна,
канд.филол. наук, доцент кафедры
таджикского языка ТГУПБП
(Худжанд, Таджикистан)*

*Rahmatova Diltrabo Ahmadjonovna,
candidate of Philology, associated professor
of the Tajik language department under the
TSULBP (Khujand, Tajikistan)
e-mail: raxmatov.1987@mail.ru*

*Зикр шудааст, ки дар ғазалиёти Аҳмадҷони Раҳматзод бо ёрии соматизмҳо сохтани калимаҳои мураккаб аз ҷумла бо воҳидҳои лексикӣ **чаши**, **абру**, **даст**, **пой**, **дил**, **чигар**, **тан**, **руҳ** ва ғайра, ки дар ташиаккули конструксияҳои мураккаби образнок нақши муҳим мебозанд, мавқеи махсусро ишғол мекунад. Шоир вожаҳои мураккаbero, ки бо корбурди соматизмҳо сохта шудаанд, ҳам ба маънои аслӣ ва ҳам ба маънои маҷозӣ истифода бурдааст. Мураккабвожаҳои дорои ҷузъи соматикиро дар осори Аҳмадҷони Раҳматзод метавон ба ду гурӯҳ ҷудо намуд: 1. Мураккабвожаҳои дорои ҷузъи соматикӣ, ки танҳо дар осори ӯ воমেҳуранд, яъне самараи тахайюли эҷодии шоир мебошанд. 2. Мураккабвожаҳои дорои ҷузъи соматикӣ, ки дар осори шоирони пешин ва муосир низ ба чаши мерасанд. Таъкид гардидааст, ки калимаҳои мураккаби гурӯҳи дуюм дар ғазалиёти Аҳмадҷони Раҳматзод дар аксар маврид тобишҳои махсуси маъноӣ пайдо кардаанд.*

Калидвожаҳо: *Аҳмадҷони Раҳматзод, ғазал, соматизмҳо, калимасозӣ, мураккабвожаҳо, тахайюли эҷодӣ, маънои аслӣ, маънои маҷозӣ*

Отмечается, что в творчестве Ахмаджона Рахматзода особое место занимает образование сложных слов с помощью соматизмов, в том числе лексических единиц “глаз”, “бровь”, “нога”, “тело”, “душа” и т.д., которые выполняют важную функцию в формировании сложных образных конструкций. Поэт употребляет сложные слова, созданные с применением соматизмов, как в их исконном, так и в переносном значении. Сложные слова с соматическим компонентом в творчестве Ахмаджона Рахматзода можно разделить на две группы: 1.Сложные слова с соматическими компонентами, встречающиеся только в его творчестве, то есть являющиеся плодом творческого воображения поэта. 2.Сложные слова с соматическими компонентами, встречающиеся также в творчестве предшествующих и современных поэтов. Подчеркивается, что сложным словам второй группы в газелях Ахмаджона Рахматзода в большинстве случаев присущи особые смысловые оттенки.

Ключевые слова: *Ахмадҷон Раҳматзод, газель, соматизмы, словообразование, сложные слова, творческое воображение, исконное значение слов, переносное значение*

The article notes that in the work of Akhmadjon Rakhmatzod, a special place is occupied by the formation of complex words with the help of somatisms, including the lexical units “eye”,

“eyebrow”, “leg”, “body”, “soul”, etc., which perform an important function in the formation of complex figurative constructions. The poet uses compound words created with the use of somatisms, both in their original and figurative meaning. Compound words with a somatic component in the works of Akhmadjon Rakhmatzod can be divided into two groups: 1. Compound words with somatic components, found only in his work, that is, being the fruit of the poet's creative imagination. 2. Compound words with somatic components, also found in the work of previous and contemporary poets. It is emphasized that the complex words of the second group in the gazelles of Akhmadjon Rakhmatzod in most cases have special semantic nuances.

Key-words: Akhmadjon Rakhmatzod, gazelle, somatisms, word formation, compound words, creative imagination, original meaning of words, figurative meaning

Адабиёти муосири тоҷик дар даврони Истиқлоли давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон марҳилаи басо пурбор ва баробари ин мураккабро аз сар гузаронида, дар таҳкиму тавсеаи ваҳдати миллӣ ва рушди фарҳангу ҳисси худшиносии аҳли кишвар саҳми босазо гузошт. Чун ҳамеша дар ин марҳилаи рушди ҷомеа ва фарҳангу адабиёт мақоми шеър ҳамчун ифодакунандаи набзи замон хеле назаррас буд ва табиист, ки эҷодкорони он бо эҷозии хунару инъикоси ҳаёти иҷтимоӣ ва руҳияи халқ масъалаҳои муҳимтарин ва мубрами ҳаёти мардумро ба риштаи назм кашидаанд.

Дар байни аҳли адаби ҷумҳурӣ, ки дар ин солҳо пурмаҳсул фаъолият доштанд, эҷодиёти Шоири халқии Тоҷикистон, барандаи Мукофоти давлатии ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ устод Аҳмадҷони Раҳматзод бо як силсила достону манзумаҳо ва шеърҳои ғазалӣ ҳамаҷоя ҷойгоҳи махсус дорад. Ба муносибати 70-солагии шоир ҷилдҳои якумӣ дуҷумлаи “Асарҳои мунтахаб”-и ӯ интишор ёфтанд, ки муҷаллади аввал “Девони ғазал”-и шоирро фаро гирифтааст. Мавсуф аз зумраи шоирони муосирест, ки мазмуну муҳтавои суҳбаш дар пояи баланд қарор гирифта, орою тасвири образҳо ва дигар зарураҳои шеърӣ дар оинаи ҳунари воло муҷалло гардидаанд. Шоир дар шеър эҷозии хунару сеҳрофаринӣ қарда, дар каломаш калимоту ибораҳо ва таркибҳои худсохтаю эҷодқарда, таъбириоти зебои шоирона ва рамзҳои шигарфро фаровон истифода бурдааст, ки таҳқиқи доманадор ва муфассалро тақозо дорад.

Дар эҷодиёти шоир тавачҷуҳи ӯ ба вожаю мафҳумҳои ифодагари узвиҳои бадан, ки бо истилоҳи узввожаҳо ё соматизмҳо маъмуланд, хеле ҷолиб ба назар мерасад. Аз ин лиҳоз, дар мақола ба истифодаи узввожаҳо дар ғазалиёти шоир тавачҷуҳ мекунем, ки дар девони мазкур хеле зиёд дучор мегарданд. Яъне, мақолаи ҳозир ба ҳамин мавзӯ таҳассус ёфта, дар он кӯшиш намудем, ки вижагиҳои ҳунарии суҳанварро дар қорбурди узввожаҳо дар ғазал баррасӣ кунем.

Узввожаҳо аз маъмултарин қабати луғавии забон махсус мешаванд ва дар таркиби воҳидҳои устувор истифодаи зиёд дошта, бештар барои ифодаи маъниҳои асливу маҷозӣ қорбурд мегарданд. Ин вижагӣ дар ҳамаи забонҳои дунё ба назар мерасад ва ҳолати воқеии (реалии) забонро аз ҳар ҷиҳат муайян сохта, дар илми забоншиносии муқоисавӣ мавриди таҳқиқи фароҳ қарор гирифтааст. Олимони забардасти соҳа Ф.О.Вакк, Ю.Ю.Авалиани, Т.А.Бердникова, Е.В.Николина, Н.Ш.Раҳмонова ва дигарон вазъи воқеии инкишофи забон ва имконоти воҷасозии ин навъи калимотро дар паҷуҳишҳои ҳеш овардаанд. Муҳаққиқони тоҷик А.Набавӣ[5], А.Сатторзода[8], Т.Бобоева[2], А.Ҳасанзода [13], Т.С.Шокиров [15], М.Олимҷонов [6], М.Собирова [9], Ф.Алишерзода [1] ва дигарон ин масоилро дар мақолаю рисолаҳои ҳеш ба риштаи таҳлил кашидаанд.

Адиб дар ғазалиёти ҳеш бо истифода аз бархе санъатҳои бадеӣ, таҳайюлотии рангин ва тасвиргарӣ аз имконоти фаровони калимаҳои соматикӣ истифода намудааст. Ҳангоми таҳқиқи муайян гашт, ки вожаҳои **чашм**, **абрӯ**, **даст**, **пой**, **дил**, **чигар**, **тан**, **руҳ** ва ғайра хеле зиёд дар ғазалҳои шоир ба чашм мерасанд. Муҳаққиқ Ф. Қодирова дар мақолаи ҳеш меорад, ки: “...дар

эҷодиёти шуарои давраҳои гуногун корбурди муродифоти вожаҳое чун “дил”, “ишқ”, “ҷон”, “тан”, “назар”, “чашм”, “забон”, ...сурат гирифтааст”[3,314] ва ин мушаххасоти корбурди калимот дар аксари ашъори шуарои классики муосир ба назар мерасад.

Чӣ тавре ки муҳаққиқ Ф. Алишерзода дар мақолаи худ меорад: “Вожаи «дил» дар забони тоҷикӣ яке аз вожаҳои серистеъмол ва сермаъно махсуб ёфта, ҳам дар услуби китобӣ ва ҳам дар услуби гуфтугӯӣ доираи истифодаи васеъ дорад”[1,84]. Дар ғазалиёти Раҳматзод низ 600 маротиба вожаи “дил”, 160 маротиба вожаи “чашм”, 120 маротиба вожаи “сар”, 105 маротиба калимаи “лаб”, 103 маротиба калимаи “по”, 71 маротиба калимаи “рӯй”, 80 маротиба вожаи “ҷон”, 91 маротиба вожаи “даст” ва муодилу муродифоти ин калимот нисбатан камтар, аз қабилӣ “қалб” (21), “дида”(31), вожагони вобастаи “даст”: панча”(10), “каф”(15), “ангушт”(19), “нохун”(6) ва ғ. корбаст гардида, дар баёни андешаи муъҷаз ва тасвирҳои нотакрор нақши муҳим бозидаанд. Истифодаи ин калимаҳо чун воситаи тасвир ва ё ифодаи маъниҳои гуногун ҳам дар асл ва ҳам маҷозан дида мешавад.

Узввожаҳои мураккабе, ки зимни тасвир офарида шудаанд, аз рӯи мавқеи истифода ба ду гурӯҳ ҷудо мешавад:

1.Бо чунин вожаҳо калимаҳои мураккаб сохта шудаанд, ки бори аввал дар шеърӣ Аҳмадҷони Раҳматзод истифода мегарданд, яъне вожаҳои худсохти шоиранд.

Узввожаҳои мураккабе, ки шоир офаридааст, заминаи пайдоиши наввожаҳо, таъбиру ибораҳои тозае гардидаанд. Албатта, ин хусусияти фардии эҷодиёти аксари адибон аст, зеро маҳз шоирону нависандагон беҳтарин тарроҳони воситаҳои маъниофари забонанд. Масалан, дар ғазалҳои устод Раҳматзод вожаҳои наву тоза, ки дар коргоҳи таҳайюлотӣ бадеиаш офарида шудаанд, зиёд ба чашм мерасанд, ки бархе аз онҳо танҳо дар ашъори шоир дида шуданд, ба мисли **дилбараҳна, фурӯсар, тапидадил, дурахшонсар, халқачашм, кафбод...**

Чунончи:

Дилбараҳна, сарбабоду пойлuch будам,

Ташнаи ишқу муҳаббат, лутфи боронҳо...[7,42]

“Дилбараҳна”, узввожае мебошад, ки дар ФТЗТ, “Луғатнома”-и Деххудо, “Ғиёс-ул-луғот” ва дигар луғатҳо мушоҳида нагардид. Вожаи “дилбараҳна”- мураккаб аст, аз ду калима “дил” ва “бараҳна” таркиб ёфта, шоир ба маънии маҷоз-беғамия озоии худ ишора дошта, “сарбабоду пойлuch будан”, яъне дар дил ғаме надоштан, вобастаи чизе набудан, ниёз ба чизе надоштанро ифода кардааст. Мураккабвожаи “сарбабод” дар “Фарҳанги ашъори Камоли Хучандӣ” дар шакли **“сар ба бод додан - киноя аз фано шудан, қурбон кардани сар, мурдан**

Дар ҳавои ӯ тавонад дод ошиқ сар ба бод,

Лек натвонад ниҳод аз сар ҳавои дӯстро” [14,671].

омада, вожаи “сарбабод” дар шакли мураккаб дар байти Раҳматзод киноя аз нодориву вобастаи чизе набудани образи шеър аст, инчунин мураккабвожаи “пойлuch” низ дар тақвияти андешаи шоир дар пурра намудани ҳолати қаҳрамони ғазал хизмат кардааст. Чи хеле ки мушоҳида гашт, узввожаҳои “дилбараҳна, сарбабод” хусусияти нави сермаъноиро гирифта, агар дар ибораи “тани бараҳна” ба маънои чизе надоштан, ишора аз бараҳнагии тани инсон бошад, пас аз ибораи маҷозии “дили бараҳна”, ки аз он мураккабвожаи “дилбараҳна” сохта шудааст, чи хеле ки ишора рафт, вобастаи чизе набудан, дили озод аз килу қоли муҳаббатро тақозо дорад. Дар байти Камоли Хучандӣ “сар ба бод додан” маънои киноя аз қурбон шуданро дар роҳи муҳаббат дошта бошад, Раҳматзод дар байти мазкур вожаи “сарбабод”-ро киноя аз беғамии худ ва ишора ба даврони ҷавонияш, дар сар фикри чизеро надоштан, дар ғамии чизе набуданро ифода сохтааст. Вожаи “пойлuch” дар байни мардум истифодаи фаровон дошта, маҷозан ба нодорию камбағалӣ ишора дорад.

Гарчи кафбод аст, дар пеши азиз

Ў мушаррафтар зи Ҳотам будааст [7,84].

“Кафбод” узввожаи мураккабе, ки аз ду чузъ: “каф” ва “бод” сохта шуда, шоир дар повараки ғазали мазкур онро ба маънии “кафбод ё боддаст-касест, ки пулро бесарфа истифода мебарад, серхарч” [7,84], шарҳ намудааст. Дар ФТЗТ вожаи “боддаст” ва дигар луғатномаҳо “он ки дар даст пул нигоҳ дошта наметавонад, исрофкор, бесарфа” [11,225] оварда шуда, дар “Фарҳанги ашъори Камоли Хучандӣ” дар шакли “**бод ба даст будан** *киноя аз* бенаво ва дарвеш будан, нодорӣ, тикидастӣ, бенавой.

Бодам ба дасту оташ дар чону хок бар сар,
Ҳамвора оби ҳасрат меборам аз ду дида” [14,111].

Вожаи “кафбод” танҳо дар ғазалиёти Раҳматзод дида шуда, чи хеле ки дар байти ғавқ омада, “кафбод” сифати шахси саховатманд, ҳаммонанди Ҳотами Той буда, хусусияти нави маъноиро касб кардааст.

“Фурӯсар” низ аз қабилӣ узввожаи мураккабе, ки аз ду чузъ: “фурӯ” ва “сар” таркиб ёфта, дар фарҳангномаҳо дида нашуд ва танҳо дар “Фарҳанги ашъори Камоли Хучандӣ” дар маънӣ ва шакли “**фурӯ бурдани сар** -*киноя аз* андешаманд шудан, дар андеша рафтан.

Сар фурӯ бурда чун сари зулфаш,
Ҳалқа-ҳалқа ба фикри он мӯем [14,806].

омада, дар ашъори Раҳматзод бошад, ба маънии тоза, киноя аз сархам шудан, сар поин кардан, шарманда будан омадааст, яъне дар байт хусусияти сермаъноиро касб намудани вожаи мазкур дида мешавад:

Шуҷоат шал, часорат кар, чавонмардӣ фурӯсар шуд,
Бубин кӯрони раҳкашро, ки безоранд оқилҳо... [7,68]

Сифат махсусияти узвҳои инсониро гирифта, шоир ба замони имрӯз, ҳолат ва аз вазъияти давр киноя мезанад. “Фурӯсар шудани чавонмардӣ” – нопадид гаштани шуҷоату часорат ва чавонмардӣ барин хислатҳои неки инсонӣ байни ҷомеаи имрӯз. Дар мисраи дуюм шоир бо таркиби “раҳкаш будани кӯрон”-ро дар таносуби хеле барҷо ифода сохта, маънии мисраи аввалро тақвият мебахшад. Яъне, дар ҷомеаи “шалону карону ночавонмардон раҳнамо кӯр” аст.

Ҳамин тариқ, узввожаҳои **дилбарахна**, **фурӯсар**, **тапидадил**, **дурахшонсар**, **ҳалқачашм**, **кафбод** аз вожаҳои офаридаи шоиранд, ки ба маъниҳои ҷадид қорбаст гардида, шоир барои тасвирҳои нотақдор, тақмили симоҳои нави ғазал истифода бурдааст.

2. Узввожаҳое, ки дар ғазалиёти Аҳмадҷони Раҳматзод ба назар расид, дар ашъори шуарои классик низ истифода шудаанд адиб онро бо ҷилваҳои хоси маъно истифода кардааст. Ба ин қабил мураккабвожаҳои **шишадил**, **шишачон**, **оҳансар**, **лабчанг**, **оҳантан**, **гушнадило** овардан ҷоиш аст, ки ҳар яке дар ғазалиёти шоир бо маъниҳои хос истифода ёфтаанд.

“**Шишадил**” мураккабвожае, ки аз чузъҳои “шиша” ва “дил” асос ёфта, дар “Фарҳанги форсии тоҷикӣ” муроди вожаи “**шишачон**” омада, киноя аз нозукмизоч, муқобили сангдил:

Ман шишадилам ҳавсалаи санг надорам,
Дорам сари сулҳу чигари ҷанг надорам.

Соибӣ Табрэӣ [12,243].

Дар “Ғиёс-ул-луғот” ба маънии номард, номардӣ:

Бар-он шишадило аз турктой,
Фалакро беш гашта шишабой.

Низомии Ганҷавӣ [4,89].

Ин вожа дар ғазалиёти устод Раҳматзод низ истифода гардида, “тиҳӣ гаштани ҷоми синаҳо”-киноя аз бемехриро дар дил заррае муҳаббат надоштан ва “шишачону шишадил” киноя аз нозук будан, нозукӣ омадааст.

Дар ҷоми дастонам тиҳӣ мегашт ҷоми синаҳо,

Эй шишаҷону шишадил, армони ман Хайём буд! [7,178]

“**Оҳантан**” узввожае, ки аз чузъи “оҳан”-у “тан” сохта шуда, дар “Фарҳанги форсии тоҷикӣ” “касе, ки тан аз оҳан дорад:

Чунон дон, ки вай яксар аз оҳан аст,

Агарчи далер аст ҳам, як тан аст.

Абулқосим Фирдавсӣ [12,143].

Дар дигар сарчашмаҳо низ ба ҳамин маънӣ оварда шуда, Аҳмадҷони Раҳматзод дар яке аз ғазалҳо дар нақши қаҳрамони лирикиаш чун “қатора-оҳантану оҳансар” чунин тасвир менамояд:

Ин силсила дар як қатор аз роҳи оҳан бигзарад,

Оҳантану оҳансарам қалбам чу оташхона шуд [7,217].

“Оҳантану оҳансар” додани сурати ашё ба инсон буда, ишора ба пурбардошту босабрӣ ва таҳаммупазирии образи бадеӣ аст, яъне қатора-ҷисм, “оташхона” қувваи муҳаррики он - дили инсон ва “оҳантаниву оҳансарӣ” вучуди ўст. Маънии вожаи “оҳансар” танҳо дар “Фарҳанги форсии тоҷикӣ” ба маънии номи деҳе омадааст [12,126], дар дигар луғатномаҳо дучор нагардид. Чи хеле ки ишора рафт, калимаи “оҳантан” лақаби қаҳрамони “Шоҳнома”-и Фирдавсӣ Исфандиёр, ки бо лақаби рӯинтан машҳур буд, яъне “он ки бадани қавӣ ва тобовар дорад ва зарби яроқ ба вай асар намекунад; 2. рӯинтан-лақаби яке аз паҳлавонони «Шоҳнома»-Исфандиёр” [11,176].

Вожаи “гушнадил” дар ФТЗТ- ҳарис, *мач.* мушток, шавқманд [11,366]

Таассуф хӯрдаам чун гушнадил аз кулчаи рӯят,

Қаноат бастаам дар пой дил аз тори гесуят [7,139]

Шоир узввожаи “дил”-ро дар ҳар ду мисраъ, аввал дар мураккабвожаи “гушнадил” ва дар ибораи “пой дил” чун калимаи асосии маъниофар истифода бурда, дар таносуби кавии “кулчаи рӯ” ва “бастани қаноат аз тори гесу” маънии барҷастаеро баён сохтааст. Калимаи мураккаби “гушнадил” аз ибораи “дили гушна, дили гурусна”, ки ба маънии “гурусна мондан” байни мардум истифодаи фаровон дорад, сохта шудааст ва дар таносуби маъноӣ бо “кулчаи рӯӣ” тобиши тозае пайдо кардааст, яъне “таассуф хӯрдани гушнадил аз кулчаи рӯӣ” мазмуни тоза аст, яъне “дили гурусна”-е, ки аз дидани “кулчаи рӯ” серӣ дорад.

Дар ғазалиёти Раҳматзод бо ин қабил вожаҳо ибораҳои зиёде сохта шудаанд, ки аз саҳнаҳои нотақрори зиндагӣ тасвирҳои зебои шоиронаро ба бор овардаанд, кам нестанд. Ба мисли, **дили дарида, миччаи қалам, тангаҳои танги лаб, дили хушнигарон, ангуштҳои кӯр, панчаҳои нозгардон, дили хуршедфар** ва ғ., аммо таҳқиқи вижагиҳои ин гуна ибораҳо, ки аз тозагӯиҳои адиб аст, дар маҷоли ин мақола намегунҷад. Аз ин хотир умедворем, ки ин масъала дар таҳқиқоти минбаъда баррасӣ хоҳад ёфт.

Тавачҷух шавад:

Эй назарбози тароватбари шабнамҳавасон,

Дили хуршедфарам бо ту назаркарда бувад! [7,219]

Сар мезанам ман хомаро, чун хомаи худ бесарам,

В-аз хомии андешаҳо сарсудаи сад дафтарам [7,327].

Вақти гул буд, сафо дар руҳи ту мечӯшид,

Ранг-ранг аз қафу соид туро мебинам [7,292].

То тангаҳои танги лабат сикка мезанам,

Бар оҳи гарми худ нафаси гапдаро бидех [7,163].

Ҳамин тариқ, пас аз таҳқиқи мавзуи мазкур чунин натиҷагирӣ намудан мумкин аст:

1. Узввожаҳо дар газалиёти устод Раҳматзод бо тобишҳои тозаи луғавию маъноӣ қорбаст гардида, заминаи пайдоиши гунаҳои нави мураккабвожаю ибораҳои нав шудаанд.

2. Шоир бо истифода аз вожаҳои соматикӣ калимаҳои наво офаридааст, ки дар газалиёти ӯ баҳри ганӣ гардонидани забони шеър ва нишон додани симои қаҳрамони лирикӣ бори маънӣ мекашанд.

3. Калима ва ибораҳои маъруфе, ки ифодагари узввожаҳо ҳастанд, дар нишонрас гардидани ҳадафи адиб бо ҷилваҳои тозаи маънӣ қорбаст гардидаанд.

Дар хотима ҳаминро зикр кардан зарур аст, ки шоир Аҳмадҷони Раҳматзод дар “Девони ғазал” кӯшидааст, аз тамоми назокати забони тоҷикӣ бо устоди истифода барад, то ашъораш зебою шево ва пурбору пурмухтаво бошанд. Ҳунари шоирӣ адиб низ дар ҳамин тавоногӣ қорбурди вижагӣҳои забони модарӣ равшантар зӯҳур кардааст.

ПАЙНАВИШТ:

1. Алишерзода Ф. Калимасозии вожаи “дил” дар ашъори Фарзона //Аҳбори ДДХБСТ.Силсилаи илмҳои гуманитарӣ. — Ҳуҷанд, 2017. - №4 (73). — С. 81-89.
2. Бобоева, Т. Тасвир дар шеъри муосирӣ тоҷик (дар мисоли ашъори Фарзона): автореф. дис. ... н.и.филол. / Тайиба Бобоева. — Ҳуҷанд, 2002. — 25 с.
3. Қодирова Ф.Маънисозии калимаи “сухан” ва муродифҳои он дар эҷодиёти Аҳмадҷони Раҳматзод /Сухан аз ҳафтаи Раҳматзод (таҳия, тадвин ва пешгуфтори Шоира Олимова). — Ҳуҷанд: Хуросон, 2024. — С. 313-323.
4. Муҳаммад Ғиёсуддин ибни Ҷалолиддин ибни Шарафуддини Ромпурӣ. Ғиёс-ул-лугот (таҳияи А. Нуров). — Душанбе: Адиб, 1987. - Ҷ.1. — 460 с.; Ҷ.2, 1988. — 416 с.
5. Набавӣ А. Адабиёт ва нақди адабӣ. — Душанбе: Адиб, 1993. — 260 с.
6. Олимҷонов, М. Муруре ба калимасозии устоди сухан. М. Олимҷонов // Ҳақиқати Сугд. №98. 14.08.2014.
7. Раҳматзод А. Асарҳои мунтахаб. — Ҳуҷанд: Хуросон, 2022. Ҷ.1. — 511 с.
8. Сатторзода А. Кӯҳна ва нав (дар шеър, нақд ва забон). — Душанбе, 2004. — 254 с.
9. Собирова М.А. Соматизмҳо дар ибораҳои устувори ашъори Камоли Ҳуҷандӣ /Ҷасномаи Камоли Ҳуҷандӣ. — Ҳуҷанд, 2016. - №1(5). — С.67-78.
- 10.Фозилов М. Фарҳанги зарбулмасал, мақол ва афоризмҳои тоҷикию форсӣ. — Душанбе: Ирфон, 1975. Ҷ.1. — 368 с.; Ҷ.2. — 365 с. — Душанбе: Нашири Камол, 2014; Ҷ.3. — 638 с.
- 11.Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ. — Душанбе: Шуҷоиён. 2010. Ҷ.1. — 996 с.; Ҷ.2. — 1095 с.
- 12.Фарҳанги форсии тоҷикӣ. (зери назари Шукӯров М.Ш., Капранов В.А., Р.Ҳошим, Н.Маъсумӣ). Тасҳеҳи М.Шуҷоӣ. — Техрон:Фарҳанги муосир, 1385 ҳ. Ҷ.1-2. — 1947 с.
- 13.Ҳасанов, А. Ҳарфи тозаи Фарзона. А.Ҳасанов// Адабиёт ва санъат. №37. 11.09.2014.
- 14.Шоҳаҳмад А. (Суруш). Фарҳанги ашъори Камоли Ҳуҷандӣ. — Ҳуҷанд: Пайванд, 1996. — 1014 с.
- 15.Шокиров Т.С. Узввожаҳо дар тасвири бадеӣ / Назаре ба баъзе масъалаҳои забон. — Ҳуҷанд, 2024. — С. 67-77.

REFERENCES:

1. Alisherzoda, F. (2017). Word Formation of the Word “Heart” in the Poetry of Farzona. Bulletin of TSULBP. Series of Humanitarian Sciences, 4(73), Khujand. PP. 81–89.
2. Boboeva, T. (2002). Imagery in Contemporary Tajik Poetry (Based on the Works of Farzona): Abstract of PhD Dissertation in Philology. Khujand, 25 pp.
3. Qodirova, F. (2024). Semantic Formation of the Word “Speech” and its Synonyms in the Works of Akhmadjon Rahmatzod. Talks on 70-ties of Rahmatzod (Edited, compiled, and foreword by Shoirs Olimova). Khujand: Khorasan, PP.313–323.

4. Muhammad Giyosuddin ibn Jaloliddin ibn Sharafuddin Rompuri. (1987–1988). *Giyos-ul-Lughat* (Edited by A. Nurov). Vol № 1, Dushanbe: Adib, 460 pp.; Vol. 2, 1988, 416 pp.
5. Nabavi, A. (1993). *Literature and Literary Criticism*. Dushanbe: Adib.-260 pp.
6. Olimjonov, M. (2014, August 14). A Review of the Lexicographical Works of the Master of Speech. *Haqiqati Sugd*, № 98.
7. Rahmatzod, A. (2022). *Selected Works*. Vol. 1. Khujand: Khorasan, 511 pp.
8. Sattorzoda, A. (2004). *Old and New (in Poetry, Criticism, and Language)*. Dushanbe, 254 pp.
9. Sobirova, M.A. (2016). Somatisms in the Fixed Expressions of the Poetry of Kamoli Khujandi. *The Journal of Kamoli Khujandi*, No. 1(5), PP.67–78. Khujand.
10. Fozilov, M. (1975–2014). *Dictionary of Proverbs, Sayings, and Aphorisms in Tajik and Persian*. Vol. 1, 368 pp.; Vol. 2, 365 pp. Dushanbe: Irfon / Nashri Kamol, Vol. 3, 638 pp.
11. *Tajik Explanatory Dictionary*. (2010). Vol. 1, 996 pp.; Vol. 2, 1095 pp. Dushanbe: Shujoniyon.
12. *Tajik Persian Dictionary (Under the supervision of Shukurov M.Sh., Kapranov V.A., R. Khoshim, N. Masumi)*. Edited by M. Shujoi. Tehran: Farhangi Muasir, 1385 H.S., Vol. 1–2, 1947 pp.
13. Hasanov, A. (2014, September 11). The New Word of Farzona. *Literature and Art*, № 37
14. Shohahmad, A. (Surosh). (1996). *The Dictionary of the Poetry of Kamoli Khujandi*. Khujand: Payvand, 1014 pp.
15. Shokirov, T.S. (2024). Somatic Lexemes in Artistic Imagery. In *A Review of Some Language Issues*. Khujand, PP.67–77.